

sökte befria sig. Öfriga voro upptagna i inrättningen »på egen anhållan» och af skäl, att de saknade arbetsförtjänst. Men äfven bland dessa funnos de, som, då tillfälle till arbete erbjöd sig, lockades att lämna inrättningen före den i »tjänstekontraktet» bestämda tiden. Hufvudsakligen till denna kategori hörde de, som under de märkliga åren 1865—1868 och 1870—1873 olofligen lämnade inrättningen.¹ Jämte dessa orsaker, som föranledt hjonen till rymning, kunna naturligtvis flera andra anföras och i främsta rummet begäret efter starka drycker. Under förra hälften af 1800-talet klagade ständigt öfverståthållaren öfver missbruket af brännvin bland den lägre befolkningen² och esomoftast talar fångvårdsstyrelsen om »ett outsläckligt begär hos fångarne efter brännvin». Inom själfva fängelset på Långholmen utbröt 1853 ett svårt upplopp framkalladt af brännvinsbegäret. Det är då mindre underligt, att äfven Arbetsinrättningens hjon voro begifna på starka drycker, helst som tätt intill inrättningen lågo flera krogar och alltjämt frestade dem, samt i öfrigt rikligt tillfälle att falla för lockelsen erbjöds dem hvart helst de sändes på utarbeten. Flertalet bestraffningar, som drabbat hjonen, ha haft till orsak fylleriförseelser.³ Dessa ha tyvärr någon gång gifvit anledning till häftiga uppträden och våldsgärningar, såsom 1879 och 1882, då flera hundra hjon samlades på gården samt några af dem trängde in på kontoret och uttalade hotfulla ord mot sysslomannen.⁴ Slutligen måste polis tillkallas för att hålla tillbaka och skingra de oroliga.

Numera kan man knappast tänka sig, att ett liknande utbrott af våldsamhet skulle förekomma inom inrättningen. Det är nämligen obestriddigt, att i senare tider en helt annan och bättre anda blifvit rådande bland hjonen, hvilket äfven framgår däraf, att antalet bestraffningar, i jämförelse med fordom, betydligt minskats. Till detta anmärkningsvärda resultat torde i någon mån ha bidragit den omständigheten, att ett stort antal hjon, möjligen 70 %, årligen återkommer till inrättningen. Vanligen gå de ut på vårarna, då de ha utsikt att förskaffa sig arbete och infinna sig åter på senhösten och vintern. Inrättningen utgör för dem, såsom de plåga säga, deras »hem», och där söka de att lefva i fred med andra lika nödställda som de själfva. I deras tal höres ingen svordom eller grofkornighet,⁵ deras uppträdande angifver sinnes-

¹ Se Statistiska uppgifter, tabell 1, anmärkningar s. 394 ff.

² Se Öfverståthållarens femårsberättelser till K. Maj:t för åren 1822 och följande.

³ Försök till insmuggling af brännvin ha bedrivits på mångahanda sätt. Den samling af flaskor i olika storlekar och former, som beslagtogs och ännu förvaras i inrättningen, belyser hjonens uppfinningsförmåga i detta hänseende. En del af den allmänhet, som hade tillträde till inrättningen, skydde icke heller att vara dem behjälplig härutinnan. — Å andra sidan må anföras såsom bevis på sparsamhet och ordning bland hjonen, att vid sin död ha ett och annat hjon lämnat efter sig hopsparade penningar, uppgående ibland till flera hundra kronor och insatta i sparbank.

⁴ Vid dessa tillfällen uppgick hjonens antal till 880 à 900 män och kvinnor. Vid inrättningen voro anställda 1879 endast fyra vaktmästare, men 1882 hade ytterligare en antagits.

⁵ Anmärkningsvärdt är att bland hjonen icke utbildats ett egenartadt samtalspråk, hvilket ju är ganska vanligt bland dylikt folk. Några uttryck ha dock inom inrättningen blifvit gängse, såsom: botanisera = gräfva i sophögen — fjäder = brännvinslangare — planka = hoppa öfver planket — blifva svinmat = fasttagas af polisen — träffen = inrättningen, där hjonen åter träffas, sedan de en tid vistats ute.

lugn och undergifvenhet. Dag efter dag begifva de sig i stillhet till sitt arbete, foga sig i gifna föreskrifter, nöja sig med den enkla födan och det hårda hviloläget. De finna sig i sitt öde.

Ehuru efterföljande statistiska tabeller äro grundade på primäruppgifter, som lämnats från Arbetsinrättningen eller hämtats ur styrelsens och revisorernas berättelser, äro de i flera afseenden icke så fullständiga som önskligt vore. Orsakerna härtill äro mångahanda. I en del fall ha svårigheter mött att erhålla jämförliga siffror för äldre och senare år till följd däraf, att tid efter annan betydliga förändringar vidtagits i uppställningen af inrättningens matriklar och räkenskapsböcker. Andra brister ha förorsakats däraf, att i de äldre journalerna saknats erforderliga anteckningar exempelvis om hjonens lefnadsförhållanden, om antalet på egen begäran afgångne, om afvikna eller häktade m. m.

Framför allt må dock framhållas, att i förevarande statistiska beräkningar ingen skillnad gjorts om hjonen varit en eller flera gånger inskrifna i inrättningen under samma år. För det med dessa utredningar afsedda ändamålet har en tilläfventyrs förekommande dubbelföring af hjonen ingen betydelse, enär uppgifterna afse att belysa icke hvilka personer, som varit intagna i inrättningen, utan hvilket antal platser, som därstädes varit upptagna. Däraf skall nämligen framgå, huru stor frekvensen inom inrättningen under skilda år varit och huru stora de efter hjonantalet beräknade utgifterna blifvit. I styrelseberättelserna följes allt sedan 1844 samma beräkningsgrund som i de här uppställda tabellerna, men däremot har sedan 1872 i fattigvårdsstatistiken och följaktligen i kommunalberättelserna införts ett reduktionssystem, som går ut därpå, att »de hjon, som en eller flera gånger under året återkommit, äro ej flera gånger räknade». Härmed förklaras framträdande olikheter mellan en del uppgifter i de officiella källorna och följande tabeller. Men alla häri lämnade sifferuppgifter öfverensstämma icke heller alltid med dem, som finnas i styrelseberättelserna, enär i dessa påträffas uppgifter, som icke stämma sinsemellan exempelvis i fråga om kvarvarande och intagna, hvilka siffror vid ett års slut och följande års början kunna angifvas olika.

Det hade varit synnerligen önskvärdt, att uppgifter äfven kunnat lämnas om det antal hjon, som år efter år eller kanske flera gånger samma år återkommit till inrättningen. Men fullständiga upplysningar härom ha icke stått att anskaffa till följd af de knapphändiga anteckningarna i en del äldre journaler. Först i senare tider ha dessa förts med erforderlig noggrannhet. Likaledes hade det varit värdefullt att erfara, huru många af de intagna hjonen återgått till stadigvarande arbete och blifvit ordentliga människor. Men dylika uppgifter förutsätta, att inrättningen skulle ha kunnat, åtminstone under någon tid efter deras utskrifning, förskaffa sig närmare kännedom om hjonens verksamhet — hvilket af lätt förklarliga skäl icke låter sig göra.

Tab. 1.

Omsättning af hjonet

År.	Hela omsättningen.									D ä r a f						Afgångna under året.			På egen begäran.	
	Frivilligt intagna.			Till allmänt arbete dömda eller intagna för skuld till fattigvården.			Summa.			Kvarvarande från föregående år.			Intagna under året.							
	m.	kv.	s:a	m.	kv.	s:a	m.	kv.	s:a	m.	kv.	s:a	m.	kv.	s:a	m.	kv.	s:a	m.	kv.
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.
1845	379	129	508	—	—	—	379	129	508	—	—	—	379	129	508	243	59	302	—	—
1846	514	93	607	—	—	—	514	93	607	136	70	206	378	23	401	364	23	387	—	—
1847	543	159	702	—	—	—	543	159	702	150	70	220	393	89	482	394	89	483	—	—
1848	693	222	915	—	—	—	693	222	915	149	70	219	544	152	696	487	147	634	—	—
1849	785	308	1,093	—	—	—	785	308	1,093	206	75	281	579	233	812	580	237	817	—	—
1850	715	247	962	—	—	—	715	247	962	205	71	276	510	176	686	506	170	676	—	—
1851	499	195	694	—	—	—	499	195	694	209	77	286	290	118	408	291	114	405	—	—
1852	447	157	604	—	—	—	447	157	604	208	81	289	239	76	315	239	77	316	—	—
1853	461	154	615	—	—	—	461	154	615	208	80	288	253	74	327	229	73	302	—	—
1854	717	139	856	—	—	—	717	139	856	232	81	313	485	58	543	366	59	425	—	—
1855	660	170	830	—	14	14	660	184	844	351	80	431	309	104	413	395	100	495	—	—
1856	607	147	754	2	28	30	609	175	784	265	84	349	344	91	435	386	87	473	—	—
1857	537	200	737	3	26	29	540	226	766	223	88	311	317	138	455	326	139	465	—	—
1858	737	255	992	1	35	36	738	290	1,028	214	87	301	524	203	727	429	182	611	—	—
1859	992	256	1,248	—	25	25	992	281	1,273	309	108	417	683	173	856	646	176	822	—	—
1860	1,123	274	1,397	1	27	28	1,124	301	1,425	346	105	451	778	196	974	764	253	1,017	—	—
1861	809	107	916	2	33	35	811	140	951	360	48	408	451	92	543	402	85	487	—	—
1862	1,151	141	1,292	4	23	27	1,155	164	1,319	409	55	464	746	109	855	746	109	855	—	—
1863	1,196	127	1,323	1	19	20	1,197	146	1,343	409	55	464	788	91	879	803	89	892	—	—
1864	897	97	994	—	23	23	897	120	1,017	394	57	451	503	63	566	353	42	395	—	—
1865	1,370	228	1,598	12	42	54	1,382	270	1,652	544	78	622	838	192	1,030	758	182	940	193	26
1866	1,673	298	1,971	7	34	41	1,680	332	2,012	624	88	712	1,056	244	1,300	999	236	1,235	283	50
1867	1,527	197	1,724	5	25	30	1,532	222	1,754	681	96	777	851	126	977	867	122	989	241	15
1868	1,412	241	1,653	13	43	56	1,425	284	1,709	665	100	765	760	184	944	816	172	988	192	23
1869	1,206	189	1,395	13	71	84	1,219	260	1,479	609	112	721	610	148	758	706	180	886	166	16
1870	1,485	180	1,665	10	37	47	1,495	217	1,712	513	80	593	982	137	1,119	912	131	1,043	111	6
1871	1,597	142	1,739	3	37	40	1,600	179	1,779	583	86	669	1,017	93	1,110	968	100	1,068	142	9
1872	1,607	177	1,784	1	19	20	1,608	196	1,804	632	79	711	976	117	1,093	1,063	115	1,178	166	10
1873	1,310	154	1,464	18	18	36	1,328	172	1,500	545	81	626	783	91	874	807	92	899	170	21
1874	1,240	164	1,404	32	23	55	1,272	187	1,459	521	80	601	751	107	858	733	96	829	256	27

Se Anmärkningar, s. 392 ff.

åren 1845—1904.

D ä r a f																									Kvarvarande till nästa år.			Mantalskrifven folkmängd.			
I tjänst eller arbete.		Efter anmälan i poliskammaren.		Till sjukhus.		Till försörjningshus.		Efter afljängd allmänt arbete inställda i poliskammaren.		Till uppfostringsinrättning.		Efter afljängd skuld till fattigvården.		Afvikne.		Afvisade.		Häktade.		Öfverlämnade till vederbörande fattigvårdsstyrelse.		Aflidne.		m.	kv.	s:a					
22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.	32.	33.	34.	35.	36.	37.	38.	39.	40.	41.	42.	43.	44.	45.	46.	47.	48.	49.				
243	59	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	136	70	206	88,242				
364	23	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	150	70	220	90,710				
371	83	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15	4	—	—	—	—	—	—	—	—	8	2	149	70	219	89,355		
485	146	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	206	75	281	90,418		
232	143	170	57	176	37	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	205	71	276	91,545		
173	72	171	49	159	49	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	209	77	286	93,070		
106	70	89	12	91	32	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	—	208	81	289	94,232		
85	30	78	23	50	17	12	7	—	—	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	—	208	80	288	95,385		
116	36	56	13	52	23	4	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	232	81	313	94,866		
209	32	91	9	35	13	21	5	—	—	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	351	80	431	95,950		
283	64	50	11	27	9	24	8	—	8	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	—	265	84	349	97,952		
264	40	60	10	34	12	19	4	—	21	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	—	223	88	311	100,040		
165	56	45	22	82	37	14	11	2	13	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14	—	214	87	301	101,730		
183	75	156	33	68	46	12	4	1	23	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	1	309	108	417	102,788		
247	94	286	42	91	18	12	8	—	14	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	—	346	105	451	105,747		
277	80	363	74	69	19	37	60	—	20	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16	—	360	48	408	109,878		
238	31	97	19	14	2	34	6	2	26	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16	1	409	55	464	113,576		
250	29	398	44	49	7	30	10	4	19	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13	—	409	55	464	116,066		
585	60	49	1	13	2	49	3	1	10	1	—	—	—	93	12	—	—	—	—	—	—	—	—	12	1	394	57	451	119,365		
150	20	51	3	15	3	25	—	1	11	1	—	—	—	95	4	—	—	—	—	—	—	—	—	15	1	544	78	622	123,436		
237	68	40	2	34	21	51	25	7	31	1	—	—	—	168	8	—	—	—	—	—	—	—	—	27	1	624	88	712	126,180		
283	60	166	21	23	15	22	28	5	32	3	—	—	—	177	29	—	—	—	—	—	—	—	—	37	1	681	96	777	127,597		
200	36	164	20	17	9	23	6	3	20	—	—	—	—	180	15	—	—	—	—	—	—	—	—	39	1	665	100	765	127,584		
193	39	212	34	17	17	—	—	7	27	—	—	—	—	127	22	—	—	—	—	—	—	—	—	35	10	33	—	609	112	721	129,339
129	24	205	22	11	17	—	10	15	69	13	—	—	—	43	10	36	—	—	—	—	—	—	—	63	12	25	—	513	80	593	131,128
177	61	126	5	20	8	—	—	8	29	7	—	—	—	117	9	272	9	—	—	—	—	—	—	25	4	49	—	583	86	669	133,597
198	23	122	1	18	1	—	—	2	35	—	—	—	—	185	18	219	6	—	—	—	—	—	—	19	2	63	5	632	79	711	136,932
243	48	27	5	9	3	—	—	1	17	3	—	—	—	242	12	309	15	—	—	—	—	—	—	24	3	39	2	545	81	626	139,896
126	17	182	13	11	2	—	—	6	13	—	—	—	—	6	1	174	18	69	—	—	—	—	—	20	5	43	2	521	80	601	141,251
14	3	167	18	88	7	—	—	11	13	—	—	—	—	20	3	93	20	5	1	—	—	—	—	16	3	63	1	539	91	630	143,307

Tab. 1. (Forts.)

Omsättning af hjonet

År.	Hela omsättningen.									D ä r a f						Afgångna under året.			På egen begäran.	
	Frivilligt intagna.			Till allmänt arbete dömda eller intagna för skuld till fattigvården.			Summa.			Kvarvarande från föregående år.			Intagna under året.							
	m.	kv.	s:a	m.	kv.	s:a	m.	kv.	s:a	m.	kv.	s:a	m.	kv.	s:a	m.	kv.	s:a	m.	kv.
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.
1875	891	110	1,001	36	47	83	927	157	1,084	539	91	630	388	66	454	527	75	602	347	20
1876	719	103	822	45	45	90	764	148	912	400	82	482	364	66	430	296	60	356	189	27
1877	1,052	127	1,179	50	47	97	1,102	174	1,276	468	88	556	634	86	720	455	83	538	311	32
1878	1,266	143	1,409	72	59	131	1,338	202	1,540	647	91	738	691	111	802	656	115	771	528	56
1879	1,463	119	1,582	80	66	146	1,543	185	1,728	682	87	769	861	98	959	708	98	806	555	48
1880	1,462	94	1,556	74	90	164	1,536	184	1,720	835	87	922	701	97	798	726	111	837	541	29
1881	1,305	93	1,398	60	80	140	1,365	173	1,538	799	84	883	566	89	655	707	82	789	483	11
1882	1,172	79	1,251	51	94	145	1,223	173	1,396	658	91	749	565	82	647	556	99	655	378	23
1883	1,239	78	1,317	56	84	140	1,295	162	1,457	667	74	741	628	88	716	662	99	761	456	49
1884	1,129	55	1,184	62	103	165	1,191	158	1,349	633	63	696	558	95	653	554	88	642	364	18
1885	1,161	52	1,213	49	67	116	1,210	119	1,329	637	70	707	573	49	622	574	80	654	446	17
1886	1,089	44	1,133	53	13	66	1,142	57	1,199	636	39	675	506	18	524	523	22	545	413	9
1887	1,062	74	1,136	10	3	13	1,072	77	1,149	619	35	654	453	42	495	512	39	551	420	25
1888	981	63	1,044	8	1	9	989	64	1,053	560	38	598	429	26	455	502	29	531	442	25
1889	814	68	882	13	3	16	827	71	898	487	35	522	340	36	376	387	33	420	341	26
1890	747	52	799	25	7	32	772	59	831	440	38	478	332	21	353	364	34	398	298	24
1891	666	44	710	37	5	42	703	49	752	408	25	433	295	24	319	305	21	326	242	18
1892	642	32	674	45	16	61	687	48	735	398	28	426	289	20	309	307	14	321	247	11
1893	679	25	704	37	19	56	716	44	760	380	34	414	336	10	346	294	21	315	247	7
1894	683	32	715	33	12	45	716	44	760	422	23	445	294	21	315	306	15	321	253	7
1895	663	37	700	32	21	53	695	58	753	410	29	439	285	29	314	289	22	311	237	6
1896	693	32	725	41	23	64	734	55	789	406	36	442	328	19	347	339	27	366	280	12
1897	675	30	705	30	18	48	705	48	753	395	28	423	310	20	330	331	28	359	269	8
1898	643	31	674	19	7	26	662	38	700	374	20	394	288	18	306	279	15	294	237	8
1899	653	35	688	24	7	31	677	42	719	383	23	406	294	19	313	302	19	321	240	13
1900	716	36	752	40	25	65	756	61	817	375	23	398	381	38	419	318	30	348	251	15
1901	955	60	1,015	45	29	74	1,000	89	1,089	438	31	469	562	58	620	370	45	415	298	23
1902	1,306	93	1,399	49	27	76	1,355	120	1,475	630	44	674	725	76	801	665	65	730	569	47
1903	1,392	118	1,510	53	24	77	1,445	142	1,587	690	55	745	755	87	842	791	95	886	701	74
1904	1,330	106	1,436	63	21	84	1,393	127	1,520	654	47	701	739	80	819	801	78	879	733	61

Se Anmärkingar, s. 392 ff.

åren 1845—1904.

		D ä r a f																				Kvarvarande till nästa år.			Mantalskrifven folkmängd.		
I tjänst eller arbete.		Efter anmälan i poliskammaren.		Till sjukhus.		Till försörjningshus.		Efter aftjänadt allmänt arbete inställda i poliskammaren.		Till uppfostringsinrättning.		Efter aftjänad skuld till fattigvården.		Afvikne.		Afvisade.		Häktade.		Öfverlämnade till vederbörande fattigvårdsstyrelse.		Aflidne.		m.		kv.	s:a
22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.	32.	33.	34.	35.	36.	37.	38.	39.	40.	41.	42.	43.	44.	45.	46.	47.	48.	
26	6	—	—	14	—	11	1	7	32	—	—	7	2	31	5	5	—	21	5	—	—	58	4	400	82	482	144,974
16	1	—	—	1	—	6	3	24	24	—	—	4	2	16	2	4	—	10	—	—	—	26	1	468	88	556	147,522
21	4	—	—	—	—	34	4	22	40	—	—	4	—	21	1	1	—	11	1	—	—	30	1	647	91	738	153,528
16	2	—	—	4	—	—	1	30	51	—	—	13	—	19	1	22	1	4	1	—	—	20	2	682	87	769	161,722
8	1	—	—	6	1	11	1	26	40	—	—	29	2	17	1	9	1	15	—	—	—	32	3	835	87	922	163,040
21	2	—	—	3	2	6	—	24	55	—	—	23	16	36	1	3	2	36	1	—	—	33	3	799	84	883	167,868
64	—	—	—	3	1	16	4	23	45	—	—	18	12	23	1	7	8	35	—	—	—	35	—	658	91	749	174,702
45	3	—	—	3	1	21	1	15	50	—	—	15	10	19	2	9	2	24	—	—	—	27	7	667	74	741	182,358
67	4	—	—	2	2	41	—	19	38	—	—	17	2	14	1	6	—	15	1	—	—	22	2	633	63	696	190,842
66	1	—	—	6	1	8	1	19	60	—	—	23	5	18	2	9	—	17	—	—	—	24	—	637	70	707	200,781
12	—	—	—	5	—	17	—	21	56	—	—	13	—	15	2	10	1	11	—	—	—	24	4	636	39	675	211,138
14	—	—	—	—	—	10	2	14	8	—	—	16	2	11	1	4	—	3	—	—	—	38	—	619	35	654	216,807
25	4	—	—	—	—	7	—	—	—	—	—	11	2	13	2	9	3	2	1	—	—	25	2	560	38	598	221,551
18	—	—	—	—	—	8	—	—	—	—	—	4	1	8	1	5	1	—	—	—	—	17	1	487	35	522	228,118
11	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	4	—	10	5	2	—	1	—	—	—	15	2	440	38	478	236,350
17	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	10	4	23	3	3	2	1	—	—	—	10	1	408	25	433	245,331
14	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	19	2	13	—	1	—	2	—	—	—	14	—	398	28	426	248,051
2	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	19	1	15	1	2	—	—	—	—	—	19	1	380	34	414	249,252
2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	17	8	10	6	—	—	3	—	—	—	15	—	422	23	445	252,937
3	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	10	3	19	3	—	—	2	—	—	—	18	1	410	29	439	259,304
—	—	—	—	—	—	4	1	—	—	—	—	15	9	14	2	—	1	1	—	—	—	18	3	406	36	442	267,100
—	—	—	—	—	—	4	1	—	—	—	—	21	7	14	5	2	1	—	—	—	—	19	1	395	28	423	274,609
—	—	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	13	13	16	3	7	—	—	—	—	—	21	4	374	20	394	282,795
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	2	12	5	—	—	—	—	—	—	21	—	383	23	406	291,589
—	—	—	—	—	—	11	—	—	—	—	—	14	4	18	—	3	—	—	—	—	—	16	2	375	23	398	297,078
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	17	10	26	4	3	—	3	—	—	—	18	1	438	31	469	300,523
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	18	13	25	9	5	—	1	—	—	—	23	—	630	44	674	301,697
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	23	10	51	6	5	1	9	—	—	—	8	1	690	55	745	305,115
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	30	12	37	5	4	3	7	—	—	—	12	1	654	47	701	309,647
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	35	9	19	8	1	—	—	—	—	—	13	—	592	49	641	317,846

Tab. 2.

Hjonens antal, födelseort och

År.	Omsättning af hjonet under året. (Kvarvarande jämte nyintagna.)	D ä r a f			Antal underhållsdagar under året.	Medeltal hjon pr dag.	Medeltal underhållsdagar pr hjon.	Samtliga utgifter under året.	D ä r a f		Samtliga inkomster under året.	D ä r a f		Daglig underhållskostnad pr hjon.	
		Födde i Stockholm.	Födde i landsorten.	Födde i annat land.					Kontant.	Beräkn. 5 % ränta å fastighet och inventarier.		Från fattigvårdsnämnden utanordnade medel.	Vinst på rörelse m. m.	Brutto.	Netto.
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.
1845	508	—	—	—	48,522	126	96	30,126	30,126	—	25,695	13,536	12,159	62,09	37,03
1846	607	—	—	—	60,016	164	99	22,639	22,639	—	28,318	16,836	11,482	37,72	18,59
1847	702	—	—	—	77,745	214	110	50,993	50,993	—	47,438	14,001	33,437	65,59	22,58
1848	915	—	—	—	92,752	254	101	50,396	50,396	—	55,590	16,599	38,991	54,33	12,30
1849	1,093	—	—	—	93,527	256	85	46,848	46,848	—	48,942	10,928	38,014	50,09	9,45
1850	962	—	—	—	97,601	267	101	45,491	45,491	—	43,248	9,348	33,900	46,61	11,88
1851	694	—	—	—	103,687	283	149	45,267	45,267	—	47,780	8,985	38,795	43,66	6,24
1852	604	—	—	—	104,755	287	173	48,911	48,911	—	47,997	7,283	40,714	46,69	7,82
1853	615	—	—	—	104,755	287	170	49,625	49,625	—	49,328	8,327	41,001	47,37	8,23
1854	856	—	—	—	137,970	378	161	59,303	59,303	—	58,905	10,207	48,698	42,98	7,68
1855	844	—	—	—	123,005	337	146	67,332	67,332	—	64,773	14,705	50,068	54,74	14,04
1856	784	—	—	—	109,135	299	139	60,612	60,612	—	60,603	13,265	47,338	55,54	12,16
1857	766	—	—	—	91,980	252	120	69,344	69,344	—	70,260	14,573	55,687	75,39	14,85
1858	1,028	—	—	—	114,245	313	111	74,445	74,445	—	76,943	26,987	49,956	65,16	21,44
1859	1,273	—	—	—	133,955	367	105	73,295	73,295	—	75,363	17,947	57,416	54,72	11,85
1860	1,425	—	—	—	146,365	401	103	75,604	75,604	—	77,941	15,205	62,736	51,65	8,79
1861	951	—	—	—	139,795	383	147	73,584	73,584	—	72,079	8,616	63,463	52,64	7,24
1862	1,319	—	—	—	140,890	386	107	80,942	80,942	—	79,703	11,951	67,752	57,45	9,36
1863	1,343	—	—	—	137,970	378	103	86,620	86,620	—	84,118	15,728	68,390	62,78	13,21
1864	1,017	—	—	—	163,191	431	160	100,492	100,492	—	97,622	15,491	82,131	61,58	11,25
1865	1,652	—	—	—	180,561	495	109	100,550	100,550	—	102,666	15,470	87,196	55,69	7,40
1866	2,012	—	—	—	163,191	659	81	121,837	121,837	—	121,266	22,400	98,866	74,66	14,08
1867	1,754	—	—	—	270,602	741	154	208,780	208,780	—	204,775	72,431	132,344	77,15	28,25
1868	1,709	526	1,153	30	256,846	702	150	217,389	199,438	17,951	204,606	83,039	121,567	84,64	37,31
1869	1,479	455	1,006	18	213,926	586	145	159,249	143,984	15,265	141,488	33,706	107,782	74,45	24,06
1870	1,712	578	1,115	19	217,014	595	127	209,604	191,972	17,632	218,385	65,000	153,385	96,59	25,91
1871	1,779	570	1,186	23	222,850	611	125	236,893	221,115	15,778	219,266	65,000	154,266	106,31	37,08
1872	1,804	620	1,166	18	211,300	577	117	197,090	182,023	15,067	158,097	10,000	148,097	93,27	23,18
1873	1,500	482	981	37	197,913	542	132	199,110	183,252	15,858	197,635	42,000	155,635	100,60	21,97
1874	1,459	432	1,001	26	180,230	494	124	244,191	228,777	15,414	235,145	52,000	183,145	135,49	33,67

Se Anmärkningar, s. 395 ff.

underhållskostnad m. m. åren 1845—1904.

År.	Omsättning af hjonen under året. (Kvarvarande jämte nyintagna.)			D ä r a f			Antal underhållsdagar under året.	Medeltal hjon pr dag.	Medeltal underhållsdagar pr hjon.	Samtliga utgifter under året.	D ä r a f		Samtliga inkomster under året.	D ä r a f		Daglig underhållskostnad pr hjon.	
	1.	2.	3.	4.	5.	6.					7.	8.		9.	10.	11.	12.
1875	1,084	293	767	24	141,269	510	130	179,359	163,433	15,926	173,108	125,000	48,108	126,96	76,89		
1876	912	252	649	11	143,014	410	157	130,907	111,909	18,998	92,699	29,000	63,699	91,54	46,99		
1877	1,276	345	922	9	171,500	504	134	136,475	117,141	19,334	114,811	50,000	64,811	79,58	41,78		
1878	1,540	459	1,067	14	212,121	582	138	146,307	128,779	17,528	126,023	60,000	66,023	68,97	37,81		
1879	1,728	513	1,202	13	245,000	672	142	138,437	120,376	18,061	185,018	128,000	57,018	56,50	33,23		
1880	1,720	498	1,215	7	252,291	689	146	152,587	134,388	18,149	137,118	78,000	59,118	60,45	44,16		
1881	1,538	495	1,033	10	241,848	663	157	151,955	131,134	20,821	142,169	96,000	46,169	62,83	43,74		
1882	1,396	418	968	10	215,821	591	155	146,275	124,839	21,436	130,852	70,000	60,852	67,78	39,58		
1883	1,457	385	1,062	10	203,288	557	140	144,652	123,408	21,244	125,151	65,000	60,151	71,16	41,56		
1884	1,349	335	1,009	5	200,244	549	148	135,339	114,573	20,766	108,419	47,000	61,419	67,59	36,90		
1885	1,329	321	1,001	7	206,262	564	155	126,406	105,817	20,589	106,722	47,000	59,722	61,28	32,30		
1886	1,199	259	933	7	192,238	526	160	123,163	102,082	21,081	104,328	45,000	59,328	64,07	33,20		
1887	1,149	263	886	—	178,848	524	156	115,988	95,517	20,471	107,021	50,000	57,021	64,85	32,97		
1888	1,053	244	809	—	174,843	477	166	113,232	92,368	20,864	96,997	45,000	51,997	64,76	35,02		
1889	898	212	686	—	156,444	428	174	114,703	94,056	20,647	82,917	40,000	42,917	73,32	45,89		
1890	831	190	641	—	142,700	391	172	107,867	87,281	20,586	81,321	45,000	36,321	75,59	50,18		
1891	752	151	601	—	139,496	382	186	111,294	91,006	20,288	77,562	46,000	31,562	79,78	57,16		
1892	735	189	546	—	136,158	372	185	110,030	89,068	20,962	81,461	50,000	31,461	80,81	57,70		
1893	760	188	572	—	134,566	369	177	107,024	87,407	19,617	74,877	35,000	39,877	79,53	49,90		
1894	760	187	569	4	138,134	378	182	108,495	88,569	19,926	87,722	50,000	37,722	78,54	51,23		
1895	753	209	539	5	146,638	379	195	103,830	84,536	19,294	79,121	43,500	35,621	70,81	46,51		
1896	789	206	580	3	138,296	379	175	106,761	87,426	19,335	87,559	53,000	34,559	77,20	52,22		
1897	753	186	564	3	129,782	355	172	101,653	82,264	19,389	84,445	50,000	34,445	78,33	51,78		
1898	700	176	520	4	121,239	331	173	103,831	84,631	19,200	89,755	55,700	34,055	85,64	57,55		
1899	719	190	525	4	118,718	325	165	114,251	94,860	19,391	93,641	55,000	38,641	96,24	63,68		
1900	817	222	594	1	131,795	361	161	122,777	103,766	19,011	115,744	70,000	45,744	93,16	58,44		
1901	1,089	315	772	2	159,012	435	146	129,505	110,215	19,290	126,809	75,000	51,809	81,44	48,86		
1902	1,475	369	1,103	3	187,455	513	127	139,192	119,276	19,916	138,152	75,900	62,252	74,25	41,04		
1903	1,587	441	1,141	5	194,606	533	123	150,379	129,952	20,427	134,600	80,300	54,300	77,27	49,37		
1904	1,520	410	1,108	2	184,808	506	122	133,125	112,314	20,811	108,860	50,300	58,560	72,03	40,36		

1878	10																			1,266	143	72	89	1,338	202	1,540	
1879																					1,463	119	80	66	1,543	185	1,728
1880	2																				1,462	94	74	90	1,536	184	1,720
1881	4																				1,305	93	60	80	1,365	173	1,538
1882																					1,172	79	51	94	1,223	173	1,396
1883																					1,239	78	56	84	1,295	162	1,457
1884	1																				1,129	55	62	103	1,191	158	1,349
1885																					1,161	52	49	67	1,210	119	1,329
1886																					1,089	44	53	13	1,142	57	1,199
1887																					1,062	74	10	3	1,072	77	1,149
1888																					981	63	8	1	989	64	1,053
1889																					814	68	13	3	827	71	898
1890																					747	52	25	7	772	59	831
1891																					666	44	37	5	703	49	752
1892																					642	32	45	16	687	48	735
1893																					679	25	37	19	716	44	760
1894																					683	32	33	12	716	44	760
1895																					663	37	32	21	695	58	753
1896																					693	32	41	23	734	55	789
1897																					675	30	30	18	705	48	753
1898																					643	31	19	7	662	38	700
1899																					653	35	24	7	677	42	719
1900																					716	36	40	25	756	61	817
1901																					955	60	45	29	1,000	89	1,089
1902																					1,306	93	49	27	1,355	120	1,475
1903																					1,392	118	53	24	1,445	142	1,587
1904																					1,330	106	63	21	1,393	127	1,520

Se Anmärkningar, s. 398 ff.

Anmärkningar.

TABELL 1.

Kol. 1. Då Stockholms stads Allmänna arbetshus icke öppnades förr än den 7 december 1844, ansågs det lämpligt att sammanföra uppgifterna angående inrättningens verksamhet under 1844 med dem för det följande året. Redogörelsen för 1845 omfattar sålunda tiden 7 dec. 1844—31 dec. 1845.

Kol. 2—4. Den raska ökningen i antalet frivilliga hjon under missväxtåren på 40-talet berodde förnämligast på en ständig tillströmning från landsorten af arbetsfolk, som icke alltid lyckades förskaffa sig arbetsförtjänst i hufvudstaden. Den än större ökningen af sådana hjon från 1859, med endast få afbrott, till 1888 och sedermera från 1901 till 1904 har sin förklaring i den arbetsbrist, som under dessa år med korta mellanrum rådde i Stockholm.

I det uppgifna antalet hjon äro icke inberäknade de, på grund af fattigvårdsnämndens 1893 fattade beslut, till Arbetsinrättningen remitterade hjonerna från Allmänna försörjningsinrättningen, där utrymme saknades för deras härbergerande. Antalet af dessa försörjningshjon utgjorde från år 1898 resp. 235, 314, 291, 171, 357, 326 och 205.

Än mindre äro i hjonantalet inberäknade de personer, som anlitade levereringsmagasinet, enär dessa icke åtnjöto s. k. försörjning. Emellertid böra uppgifter om den årliga frekvensen af magasinet här icke saknas. Den utgjorde

År.	Antal arbetsposter, som utlämnats.	Medeltal pr månad.	År.	Antal arbetsposter, som utlämnats.	Medeltal pr månad.	År.	Antal arbetsposter, som utlämnats.	Medeltal pr månad.
1845	—	—	1863	2,450	204	1884	1,231	101
1846	Medeltal första månaderna 800 å 1,000, sommaren 500 och årsslutet 600.		1864	2,700	225	1885	1,221	101
1847			1865	2,869	239	1886	1,431	119
			1866	2,739	228	1887	1,386	115
1848	Medeltal första månaderna 700, sommaren 450 och årsslutet nära 600.		1867	2,904	242	1888	1,605	134
			1868	4,723	394	1889	1,847	158
			1869	4,028	336	1890	1,903	159
1849	4,994	416	1870	3,238	270	1891	2,076	173
1850	4,882	407	1871	2,263	189	1892	2,059	171
1851	5,268	439	1872	1,769	147	1893	2,261	188
1852	4,851	404	1873	1,574	131	1894	2,267	189
1853	4,406	367	1874	986	82	1895	2,369	198
1854	3,405	284	1875	753	63	1896	2,313	193
1855	2,446	204	1876	906	75	1897	2,073	173
1856	2,283	190	1877	1,028	85	1898	1,767	147
1857	1,917	160	1878	1,163	97	1899	1,453	132
1858	2,541	212	1879	1,432	119	1900	1,260	114
1859	1,733	145	1880	1,569	131	1901	1,037	94
1860	1,708	142	1881	1,599	133	1902	1,169	106
1861	2,065	172	1882	1,639	136	1903	1,157	105
1862	2,434	203	1883	1,381	115	1904	1,088	90

Kol. 5—7. Med stöd af 1855 års och senare reglementen remitterades till inrättningen från och med nämnda år icke blott »kringstrykande och bettlande personer» utan jämväl mindre arbetsföra manspersoner samt sådana kvinnor, som »enligt gällande lag rörande försvarslösa och till allmänt arbete förfallna personer» blefvo af öfverståthållareämbetet för polisärenden »till arbete vid arbetsanstalt i orten dömda». Därjämte remitterades till inrättningen sådana personer, som på grund af erhållet fattigunderstöd ansågos böra genom arbete vid anstalten gälda skulden till fattigvården. — De för skuld till fattigvården internerade fingo icke från inrättningen utskrifvas med mindre fattigvårdsnämnden eller den fattigvårdsstyrelse, som utfärdat remissen, därtill lämnade sitt bifall, dock kunde hjonet icke kvarhållas efter den tid, då skulden blifvit genom arbete gulden eller på annat sätt godtgjord. Fattigvårdsstyrelsens remissrätt upphörde med 1874. — De till allmänt arbete dömda skulle, efter aftjänad arbetstid, inställa sig hos öfverståthållareämbetet för polisärenden. Af polismyndigheten erhöles de pass och af fattigvården ofta ett mindre penningunderstöd eller några klä-

despersedlar, hvarigenom de kunde blifva i tillfälle att förskaffa sig tjänst eller arbete i landsorten. Efter 1885 sändes icke vidare arbetsdömda till inrättningen, hvarför från 1886 alla under denna rubrik upptagna äro uteslutande sådana, som internerats för skuld till fattigvården. — Försvarslöse eller bettlare, som icke dömts till allmänt arbete,ingo icke mot deras vilja kvarhållas vid inrättningen längre tid än sex månader. Fattigvårdsnämndens ordningsbyrå eller polismästaren, som ägde att remittera dem till inrättningen, skulle lämna sitt bifall till deras frigifvande. — Hela antalet af de internerade har uppgått till 3,085 personer, däraf 1,922 eller 62 % till allmänt arbete dömda. Männen utgjorde ett antal af 1,420 personer, däraf 585 till allmänt arbete dömda, och kvinnorna 1,665, däraf 1,337 till allmänt arbete dömda. Af hela antalet till arbete dömda och för skuld intagna utgjorde kvinnorna 54 %.

Kol. 8—10. Största antalet härbergerade eller 2,012 personer visar år 1866, under då rådande arbetsbrist, samt därefter åren 1872, 1871 och 1870. Medeltalet af samtliga intagna hjon utgjorde pr år under tioårsperioden

År.	Intagna.	% af mantalsskrifna folkmängden.
1845 — 1854	756	0·63
1855 — 1864	1,077	0·99
1865 — 1874	1,686	1·26
1875 — 1884	1,400	0·83
1885 — 1894	947	0·40
1895 — 1904	1,020	0·35

Antalet härbergerade kvinnor i proportion till antalet män var störst 1849 med 308 kvinnor mot 785 män samt 1851 med 195 kvinnor mot 494 män eller i båda fallen 28 % kvinnor af hela antalet vid samma tid intagna hjon. Jämförelsevis talrika voro dock kvinnorna äfven 1848, 1850—1853 och 1857—1858. Deras antal minskades först med 1886, oaktadt fattigvårdsnämnden redan 1869 hade fattat beslut, att högst 70 kvinnor finge samtidigt härbergeras i inrättningen. Antalet kvinnor i förhållande till hela hjonantalet utgjorde i medeltal under tioårsperioden

År.	%	År.	%
1845 — 1854	24	1875 — 1884	13
1855 — 1864	19	1885 — 1894	6
1865 — 1874	13	1895 — 1904	7

eller för samtliga åren 13 %.

Ehuru icke fullständiga uppgifter finnas att tillgå för åren 1844—1866 angående samtidigt i inrättningen härbergerade, äro i alla fall de tillgängliga uppgifterna för senare åren af sådan betydelse för kännedom om den inom inrättningen rådande öfverbefolkningen och den däraf förorsakade trångboddheten, att dessa uppgifter här icke böra saknas.

År	Högsta antalet samtidigt härbergerade.			År.	Högsta antalet samtidigt härbergerade.		
	Män.	Kvinnor.	Hela antalet.		Män.	Kvinnor.	Hela antalet.
1867	735	103	838	1886	660	44	704
1868	730	128	858	1887	657	40	697
1869	625	121	746	1888	611	40	651
1870	—	—	706	1889	525	40	565
1871	672	90	762	1890	477	43	520
1872	682	85	767	1891	447	32	479
1873	646	79	725	1892	437	34	471
1874	547	83	630	1893	423	34	457
1875	572	89	661	1894	456	30	486
1876	465	89	554	1895	428	36	464
1877	647	90	737	1896	445	40	485
1878	696	91	787	1897	466	31	497
1879	833	92	925	1898	416	24	440
1880	860	92	952	1899	412	25	437
1881	841	87	928	1900	440	34	474
1882	728	91	819	1901	619	47	666
1883	722	78	800	1902	719	43	762
1884	683	74	757	1903	780	68	848
1885	690	71	761	1904	713	65	778

Kol. 11—16. I afseende på antalet härbergerade var, som sagdt, 1866 det svåraste året. De kvarvarande från föregående år utgjorde 712 och de intagna 1,300. Under de tre följande

åren uppgick visserligen antalet kvarvarande från föregående år till ännu högre siffror eller resp. 777, 765 och 721, men antalet intagna under året utgjorde däremot endast resp. 977, 944 och 758. Bland år, då intagningen väl icke visat synnerligen höga siffror men antalet kvarvarande från föregående år likväl varit mycket stort äro 1880 och 1881 med resp. 922 och 883 personer, hvartill orsaken är att söka i långvariga vintrar samt bristande arbetstillfällena. Medeltalet »intagna under året» utgjorde pr år under tioårsperioden

År.	Antal.	% af samtliga härbergerade.
1845 — 1854	517	69
1855 — 1864	670	64
1865 — 1874	1,006	60
1875 — 1884	683	49
1885 — 1894	411	43
1895 — 1904	511	50

Kol. 17—19. De högsta antalen afgangna förekomma under 1860 med 1,017, 1866 med 1,235, 1870 med 1,043, 1871 och 1872 med resp. 1,068 och 1,178. Antalet afgangna öfverskred antalet intagna exempelvis 1869, 1872, 1875, m. fl., hvilket tyder på, att vid sagda tid, då efter flera dåliga år industriel företagsamhet åter inträdte, icke saknats utsikt till arbetsförtjänst för hjonena. Medeltalet »afgangna under året» utgjorde pr år under tioårsperioden

År.	Antal.	% af samtliga härbergerade.
1845 — 1854	475	63
1855 — 1864	651	60
1865 — 1874	1,005	60
1875 — 1884	676	48
1885 — 1894	438	46
1895 — 1904	491	48

Kol. 20—23. Från och med 1865 uppgifvas utgångna under särskild rubrik »på egen begäran», en rubrik, som saknas i uppgifter för föregående år. Till dessa utgångna räknades äfven sådana, som omhändertagits af anhöriga eller främmande lands konsulter. Från 1886 har likaledes till de »på egen begäran» utgångna räknats de till sjukhus afförda, hvarför inga uppgifter om dessa finnas att tillgå efter sagda tid. — Enligt 1855 års och följande reglementen skulle med frivilligt intagna upprättas skriftligt aftal bestämmande bl. a. hjonets skyldighet att en viss tid kvarstanna i inrättningen, vanligen tre månader. Föreskriften, att hjonet vid afgang skulle förete bevis på erhållen tjänst eller arbete, upphäfdes 1894, hvarför därefter inga uppgifter härom finnas.

Kol. 24—25. Uppgifter angående anmälan i poliskammaren om de intagnas frigifvande 1845—1848 saknas i inrättningens journaler. Dylik anmälan upphörde 1875.

Kol. 26—27. Uppgifter om utskrifna till sjukhus saknas för 1844—1848. Efter 1886 ha, såsom förut är sagdt, dessa utskrifna upptagits bland dem, som afgått »på egen begäran».

Kol. 28—29. Angående de till försörjningshus öfverflyttade saknas fullständiga uppgifter. Numera förflyttas, enligt fattigvårdsnämndens beslut, åtminstone svårare sjuka till Allmänna försörjningsinrättningen.

Kol. 30—31. Se om arbetsdömda anm. under kol. 5—7.

Kol. 32—33. Med uppfostringsanstalt menades under en följd af år Prins Carls uppfostringsanstalt, som 1852 af fattigvårdsnämnden öfvertogs och benämndes »Stockholms Stads Uppfostrings-Inrättning för vanvårdade Barn». Denna upptog endast gossar. Efter 1883 har ingen minderårig remitterats till inrättningen.

Kol. 34—35. Såsom tillämpning af 1871 års strängare lagbestämmelser rörande arbetskyldighet för dem, som för sig eller sin familj åtnjutit fattigvårdsunderstöd, upptogs i 1873 års reglemente föreskriften, att inrättningen skulle mottaga »personer, som stå under Fattigvårds-Styrelsens husbondevälde och hvilkas arbetskraft Styrelsen vill å Inrättningen använda». — Jfr. anm. under kol. 5—7.

Kol. 36—37. Först med år 1863 lämnas i styrelsens berättelser uppgifter angående afvikna. Undantagsvis anmärkes likväl i 1847 års redogörelse, att 15 manliga hjon under året rymt, och rymningar förekommo nog äfven därefter, ehuru säkra sifferuppgifter icke kunnat härom erhållas. — En tid voro dessa rymningar ganska talrika, särskildt 1865—1868

och 1870—1873 med resp. 176, 206, 195, 149, 126, 203, 242 och 192. Ett af skälen härför anses ha varit, att man allt för strängt tillämpade bestämmelsen, att hjonen icke fingo lämna inrättningen före den aftalade tiden. — Det ojämförligt största antalet rymningar förekom bland männen. Det har dock varit år, då rymningar bland kvinnorna förekommit i betydligt antal, särskildt 1881, som uppvisar 45 rymningar bland kvinnorna mot endast 25 bland männen. Andra år uppgå rymningar af kvinnliga hjon till 29 och 22 fall. Men det gifves äfven år, då icke en enda kvinna afvikit från inrättningen. I förhållande till hela antalet afgångna pr år utgjorde medeltalet afvikna under tioårsperioden

År.	Antal.	% af hela antalet afvikna.
1865 — 1874	167	17
1875 — 1884	23	3
1885 — 1894	16	4
1895 — 1904	28	6

Af hela antalet afvikna utgjorde kvinnorna endast 10 %.

Kol. 38—39. Ehuru icke alltid noggranna anteckningar förts om de från inrättningen afvisade, kan det med visshet sägas, att icke så få hjon äfven före 1869 aflägsnats från Arbetshuset. Siffrorna för några år, i synnerhet 1870—1872, äro anmärkningsvärdt höga eller resp. 272, 219 och 309. Med åren ha antalet afvisade allt mer nedgått, och det har till och med funnits år, då intet dylikt fall uppgifves.

Kol. 40—41. Tydligen äro äfven uppgifterna under denna kolumn ofullständiga men ha icke kunnat fullständigas på grund af bristande anteckningar i inrättningens journaler.

Kol. 42—43. De personer, som enligt 1864 års reglemente kunde af fattigvårdsstyrelsen remitteras till inrättningen, skulle före frigifvandet inställa sig hos samma styrelse, under hvars husbondevälde de ansågos lyda. Med 1874 upphörde denna bestämmelse att gälla.

Kol. 44—45. Dödligheten bland de å inrättningen intagna har i medeltal uppgått till 1·8 %. Under första tioårsperioden 1845—1854 utgjorde den i medeltal 0·4 % men åren 1895—1904 steg den till 2·1 %. Största dödligheten inträffade 1875, då den uppgick till 5·7 %. Dödligheten har varit störst bland männen. — Oaktadt kolera, smittkoppor och andra epidemiska sjukdomar tid efter annan uppträd i hufvudstaden, har under 1844—1904 ingen sjukdom af svårare art hemsökt inrättningen.

Kol. 46—48. Betydliga växlingar finnas mellan antalet kvarvarande under olika år, såväl absolut som relativt till hela omsättningen af hjonen, hvilket närmare framgår af nedanstående siffror. Medeltalet af »kvarvarande till nästa år» utgjorde pr år under tioårsperioden

År.	Antal.	% af hela omsättningen.
1845 — 1854	281	37
1855 — 1864	424	39
1865 — 1874	681	40
1875 — 1884	724	52
1885 — 1894	508	54
1895 — 1904	529	52

Kol. 49. Uppgifterna angående folkmängden äro hämtade ur Berättelse angående Stockholms kommunalförvaltning. Flera årgångar.

TABELL 2.

Kol. 2. Se anm. under tab. 1, kol. 2—4.

Kol. 3—5. Närmare uppgifter angående de intagnas födelseort saknas i styrelsens redogörelser före 1868. I Berättelse angående Stockholms kommunalförvaltning finnas från och med nämnda år procentliga beräkningar angående hjonens födelseort. Af dessa uppgifter ses, att af hela antalet hjon voro födda i Stockholm lägst 21·6 % och högst 34·37 % under något år med undantag af 1880, då procenten uppgick till 48·90. — Ehuru inrättningen varit särskildt

afsedd för nödställda tillhörande Stockholms fattigvårdssambälle, ha i särskilda fall behöfvande från landsorten — till och med från främmande land — måst upptagas i anstalten.

Kol. 6—8. Af en jämförelse mellan antalet underhållsdagar och antalet intagna framgår längden af hjonens vistelsetid inom inrättningen. Det lägsta medeltalet underhållsdagar pr hjon företer år 1866 med 163,191 dagar och 2,012 intagna, sålunda medeltal underhållsdagar pr hjon endast 81. Det högsta medeltalet underhållsdagar pr hjon visar år 1895 med 146,638 dagar och 753 intagna, sålunda medeltal underhållsdagar pr hjon 195. — Det absolut lägsta antalet underhållsdagar förekom 1845 med 48,522 och det absolut högsta 1867 med 270,602 dagar. Ifrån att under de första 30 åren ha hållit sig nästan konstant eller 125 pr år, steg medeltalet underhållsdagar under följande 20 år till 158; det nådde höjdpunkten under tioårsperioden 1885—1894 eller 171 och har därefter något nedgått. Medeltalet underhållsdagar pr hjon utgjorde

År.	Medeltal underhållsdagar pr hjon.
1845 — 1854	125
1855 — 1864	124
1865 — 1874	126
1875 — 1884	145
1885 — 1894	171
1895 — 1904	156

och för samtliga åren 141 underhållsdagar.

Kol. 9. Se anm. under kol. 15—16 här nedan.

Kol. 10—11. Utgiftssummorna fluktuerar icke obetydligt synnerligast efter 1864. Intill 1868 påfördes icke såsom utgift för inrättningen ränta hvarksn å fastighet eller inventarier. De för fattigvårdsanstalterna upplåtna fastigheterna voro ställda under öfverstyrelsens förvaltning och kostnaderna för desamma påfördes denna styrelse. — Om för åren 1845—1867 en beräknad utgift af 5 % ränta å fastighet och inventarier lägges till öfriga utgifter, såsom skett från och med 1868, skulle under nämnda tidsperiod omkostnaderna för arbetsinrättningen ha utgjort

År.	Samtliga utgifter.	Däraf beräknad 5 % å fastighet och inventarier.	Dagliga omkostnader pr hjon.	
			Brutto. Ore.	Netto. Ore.
1845	35,517	5,391	73'20	48'14
1846	28,501	5,862	47'49	28'36
1847	56,719	5,726	72'95	29'96
1848	56,542	6,146	60'96	18'92
1849	52,611	5,763	56'25	15'61
1850	51,502	6,011	52'77	18'03
1851	51,129	5,862	49'31	11'89
1852	56,925	8,014	54'34	15'47
1853	58,721	9,096	56'05	16'91
1854	68,670	9,367	49'77	14'48
1855	76,994	9,662	62'60	21'90
1856	70,954	10,342	65'01	21'64
1857	79,673	10,329	86'62	26'08
1858	84,937	10,492	74'35	30'62
1859	84,011	10,716	62'71	19'86
1860	86,330	10,726	58'98	16'12
1861	84,319	10,735	60'32	14'91
1862	91,946	11,004	65'26	17'17
1863	97,761	11,141	70'86	21'29
1864	115,264	14,772	70'63	20'30
1865	116,359	15,809	64'44	16'15
1866	137,588	15,751	84'31	23'73
1867	224,920	16,140	83'12	34'21

Från och med 1868 bokfördes fastigheters och inventariers värde på de olika inrättningarna. Höjningen eller sänkningen i dessa olika värden beror på till- och nybyggnader eller afskrifningar å inventarier jämte andra dylika utgifter.

Kol. 12—14. Då stadsnämnden var öfverstyrelse för fattigvården, granskades och fastställdes af denna nämnd årlig stat för inrättningen. På liknande sätt granskas årligen af fattig-

vårdsnämnden inrättningens stat, hvilken dock därefter underställes stadsfullmäktiges pröfning och godkännande. Af de för inrättningens behof beviljade anslagen utanordnar nämnden de belopp, som erfordras för utgifters bestridande. Vissa anslag kunna öfverskridas och, där dylikt icke kunnat undvikas, äger nämnden rätt att efter pröfning utanordna ytterligare medel. — Merendels ha de större utgiftsummorna betingats af utgifter för om- och nybyggnader eller uppköp af materialier och inventarier exempelvis 1879, då värdet af dessa senare ökades med 43,000 kr. — Såväl under kol. 9 som kol. 12 och 14 företer året 1875 äfvensom följande år väsentliga olikheter mot föregående, beroende hufvudsakligen på ändradt bokföringssystem. Under det att intill 1875 å de olika inkomst- och utgiftstillarna angifvits hela inkomst och hela utgiftssumman, upptages från och med nämnda år endast skillnaden såsom inkomst eller utgift därå. En följd häraf blifver gifvetvis, att summa inkomster, resp. vinst på rörelse m. m., angifves med reducerade tal.

Kol. 15—16. Vid beräkning af bruttoutgifterna för den dagliga underhållskostnaden pr hjon har lagts till grund samtliga utgifter för hvarje år. Däremot är beräkningen af netto-utgifter gjord med afdrag för vinst å rörelsen m. m. Dessa olika beräkningsgrunder gifva naturligtvis betydande differenser. Det märkliga året 1849 exempelvis angifver bruttoberäkningen 50 öre men nettoberäkningen 9 öre och för år 1865 gifva dessa beräkningar resp. 55 öre och 7 öre. Det är nettokostnaden för person varit lägst år 1851, då den beräknades till 6 öre. Senare uppgick den under några år till 8 öre. I öfrigt ha efter 1868 till följd af allt högre pris på lifsförnödenheter underhållskostnaderna betydligt ökat. På grund af betydande förluster å gaturenhållningen steg 1875 underhållssiffran netto till 76 öre. Medeltalet af daglig underhållskostnad pr hjon utgjorde

År.	Dagliga underhållskostnader pr hjon.	
	Brutto. Öre.	Netto. Öre.
1845 — 1854	50	14
1855 — 1864	59	12
1865 — 1874	90	25
1875 — 1884	75	44
1885 — 1894	72	45
1895 — 1904	81	51

eller för samtliga åren brutto 70 öre och netto 30 öre.

Af samtliga utgifter pr hjon har stadens tillskott sålunda i medeltal utgjort

År	Tillskott % af utgifter.
1845 — 1854	28
1855 — 1864	20
1865 — 1874	28
1875 — 1884	58
1885 — 1894	62
1895 — 1904	63

och för samtliga åren 43 %.

I förestående samtliga utgifter är för åren 1845—1867 icke inberäknadt det tillägg af 5 % å fastighet och inventarier, som omnämnes här ofvan under kol. 10—11.

TABELL 3.

I styrelsens och revisorernas berättelser för skilda år sammanställas de intagna hjonen i större eller mindre grupper efter ganska olika åldersberäkningar, hvarför de i årsredogörelserna före 1864 lämnade uppgifterna icke kunnat medtagas i tabellen. Således afse alla här anförda beräkningar och jämförelser endast de under 1864—1904 intagna hjonen.

Samma anmärkning gäller intill 1868 i fråga om minderåriga eller barn under 15 år. Som det emellertid torde vara af synnerligt intresse att erhålla åtminstone en approximativ uppgift på de i inrättningen intagna minderåriga, lämnas här nedan en sådan.

Det approximativa antalet minderåriga, gossar och flickor sammanräknade, utgjorde

År.	Antal.	År.	Antal.	År.	Antal.
1845—1846	15	1854	40	1861	30
1847	20	1855	46	1862	25
1848	29	1856	22	1863	18
1849	22	1857	27	1864	23
1850	31	1858	25	1865	42
1851	34	1859	24	1866	50
1852	43	1860	20	1867	53
1853	13				

eller under 1845—1867 tillsammans 652 minderåriga.

För att förebygga misstyrdning i fråga om öfriga åldersgrupper bör nämnas, att exempelvis gruppen 15—20 år omfattar hjon, som vid inträdet fyllt 15 men ännu icke uppnått 20 år o. s. v.

Kol. 2—5. I intet för inrättningen utfärdadt reglemente har medgifvits upptagning af minderåriga. Inrättningen var uteslutande afsedd för vuxna. Det oaktadt har år efter år remitterats till inrättningen barn ibland till och med sådana i ganska späd ålder. Denna intagning af minderåriga upphörde först med 1884.

Kol. 6—9. Åren 1865—1867 måste visserligen ett betydligt antal yngre personer, resp. 119, 160 och 189, intagas i inrättningen, men deras antal har mer och mer minskats och 1904 vistades därstädes endast en person hörande till åldersgruppen 15—20 år.

Kol. 10—13. Den betydande minskning i antalet hjon, som inträdde efter 1887 torde i icke ringa mån ha föranledts af noggrannare bestämmelser i 1885 års lösdrivvarelags, hvarigenom inrättningen befriades från att omhändertaga en del löst folk.

Kol. 14—21. Af samtliga 1864—1904 intagna vuxna hjon har det största antalet tillhört åldersgruppen 40—50 och därefter gruppen 30—40 år. Se vidare under kol. 38—40 här nedan.

Kol. 22—25. Under det att antalet frivilligt intagna kvinnor är fortfarande ganska högt, minskas antalet öfriga kvinnliga hjon i denna åldersgrupp.

Kol. 26—29. Inom åldersgruppen 60—70 år finnes bland de till allmänt arbete dömda blott en kvinna under 1869, hvarjämte inom samma grupp männens antal betydligt aftager i jämförelse med åren före 1864.

Kol. 30—33. I denna åldersgrupp finnes ingen dömd till allmänt arbete. Men i öfrigt må anmärkas, att intet föregående år hade inrättningen härbergerat så många frivilliga arbetshjon, män och kvinnor, öfver 70 år som 1894, då deras antal uppgick till 23. Under de följande åren har antalet ålderstigna arbetshjon ytterligare ökat högst betydligt, så att 1904 hade funnits inom inrättningen icke mindre än 48 hjon öfver 70 år, häraf 47 män och 1 kvinna.

Kol. 34—35. Se anm. under tab. 1, kol. 2—4 och 5—7.

Kol. 36—37. Inrättningen hyser fortfarande för skuld till fattigvården intagna hjon. De uppgingo 1904 till 63 män och 21 kvinnor, hvilket var det högsta antalet dylika hjon, som efter 1885 i inrättningen internerats. De till allmänt arbete eller för skuld internerade, tillsammans 2,841 personer eller 5·5 % af hela antalet hjon, hörde till följande åldersgrupper.

Ålder.	Antal.	% af hela antalet.
Under 15 år.	1	0·04
15 — 20	112	3·9
20 — 30	689	24·4
30 — 40	905	31·8
40 — 50	878	30·9
50 — 60	236	8·3
60 — 70	20	0·7

I åldern öfver 70 år har icke någon hållits internerad i inrättningen.

Af de till allmänt arbete dömda eller för skuld internerade utgjorde kvinnorna 1,435 personer eller 50·5 % fördelade i följande åldersgrupper

Ålder.	Antal.	% af hela antalet.
15 — 20	87	6·1
20 — 30	555	38·7
30 — 40	405	28·2
40 — 50	318	22·2
50 — 60	68	4·7
60 — 70	2	0·1

I åldern öfver 70 år har ingen förekommit.

Kol. 38—40. I arbetsinrättningen ha 1844—1904 varit upptagna sammanräknadt frivilliga och icke frivilliga 68,834, personer eller 59,557 manliga och 9,277 kvinnliga hjon. Beräknadt endast för tidsperioden 1864—1904 uppgick antalet hjon till 51,545 personer. De tillhörde följande åldersgrupper

Ålder.	Antal.	% af hela antalet.
Under 15 år	319	1
15 — 20	1,709	3
20 — 30	6,374	13
30 — 40	12,207	24
40 — 50	15,087	29
50 — 60	11,578	22
60 — 70	3,789	7
öfver 70	482	1

Af hela antalet hjon under tidsperioden 1864—1904 utgjorde kvinnorna tillsammans 5,567 personer eller 11 %. De tillhörde följande åldersgrupper

Ålder.	Antal.	% af hela antalet.
Under 15 år.	8	0·1
15 — 20	203	3·6
20 — 30	1,005	18·1
30 — 40	1,300	23·3
40 — 50	1,577	28·4
50 — 60	986	17·7
60 — 70	372	6·7
öfver 70	116	2·1

Se i öfrigt anm. under tab. 1, kol. 8—10.

III.

STOCKHOLMS STADS NYA ARBETSINRÄTTNING.

1.

Förslag om Arbetsinrättningens förflyttning. — Utredning genom kommitterade. — Beslut om nybyggnad i kvarteren Skarpskytten och Musköten. — Inrättningens fullbordan och öppnande.

Sannolikt hade Stockholms stads arbetsinrättning än i dag varit inrymd i de gamla och otidsenliga lokalerna vid Nytorggatan, om icke den 1 oktober 1896 en motion¹ blifvit väckt hos stadsfullmäktige i syfte att påskynda utförandet af den 1884 beslutade regleringen af stadsplanen för Södermalm och den i samband därmed 1890 godkända östliga uppfartsvägen till denna stadsdel. Arbetena med framdragning genom Katarina församling af en ringväg hade under några år pågått, men för deras fortsättande stodo nu en del af Arbetsinrättningens fastigheter hindrande. I motionen framhölls nödvändigheten, att inrättningen snarast möjligt förflyttades till en annan plats. Kostnaden härför borde till en högst väsentlig del kunna betäckas genom försäljning af inrättningens synnerligen väl belägna tomter. Några dagar senare hänvisade beredningsutskottet ärendet till drätselnämndens 1:sta afdelning, som häröfver skulle efter samråd med fattigvårdsnämnden yttra sig. För frågans utredning utsågo nämnderna särskilda delegerade — herrar P. Hallström och G. Piehl för drätselnämnden samt herrar M. Norström och Joh. Öberg j:r för fattigvårdsnämnden. Delegerade läto utarbete ritningar och kostnadsförslag till

¹ Jfr Beredningsutskottets utlåtanden och memorial för 1898, nr 53. Handlingar till C. Bengtsons motion om flyttande af Stockholms stads arbetsinrättning. — Det synes öfverflödigt att här anföra de mångfaldiga skrivelser, till hvilka förslaget om inrättningens förflyttning 1896—1902 gifvit anledning. De flesta af dessa återfinnas i Bihang till beredningsutskottets utlåtanden och memorial för nämnda år samt efter 1899 äfvenledes i Stockholms stadsfullmäktiges Protokoll med tillhörande Yttranden.

en arbetsinrättning i kv. Stiftet inom Katarina församling med utrymme för 650 män och 50 kvinnor. Tomtens areal beräknades till omkring 18,720 kvm. och byggnadskostnaden approximativt till 1,430,000 kr. Dessa planer förelades inrättningens styrelse, som gillade desamma dock under yrkande, att de af styrelsens delegerade — herrar Jos. Müller och J. M. Redtz — gjorda ändringarna i byggnadsritningarna iakttogos. Under ärendets behandling i fattigvårdsnämnden väcktes förslag om en mera genomgripande organisation af inrättningen »i syfte att åstadkomma en jämnare, mera konsekvent genomförd och efter de olika behoven bättre afpassad fördelning af hjonen mellan arbets- och försörjningsinrättningarna än den förut rådande». För utredning af Arbetsinrättningens förflyttning och därmed sammanhängande frågor utsåg nämnden fem delegerade — herrar S. von Friesen, G. Gavelius, Joh. Öberg j:r och G. A. Oldberg. Dessa uttalade sig för en omorganisation och utvidgning af inrättningen, hvarefter denna komme att hysa, »förutom manliga hjon af det slag, som förut intagits i arbetsinrättningen, tillika de till försörjningsinrättningen ditintills hänvisade i större eller mindre mån arbetsföra hjonen af mankön samt därjämte, om så ansågs oundgängligen nödvändigt, ett mindre antal för vissa arbetens besörjande inom arbetsinrättningen erforderliga hjon af kvinnokön». Hjonens antal beräknades till minst 1,000 personer. Då tomtutrymmet i kv. Stiftet icke medgaf en dylik utvidgning, föreslogs nu, att inrättningen skulle förläggas till kv. Stadsträdgården på Söder eller kv. Stadshagen på Kungsholmen. Den approximativa kostnadsberäkningen för det förra alternativet slutade på en summa af 1,810,000 kr. och för det senare på ett belopp af 1,886,000 kr. I bägge fallen skulle inrättningen kunna hysa 1,296 hjon. Det väckta organisationsförslaget gillades af nämnden, som samtidigt beslöt att förorda inrättningens förläggande till Stadshagen. Emellertid kunde icke det ifrågasatta området upplåtas för inrättningen, enär fråga uppstått om indragning af järnvägsspår öfver Stadshagen för sammanbindning af statens skilda järnvägsnät. Med anledning häraf funno stadens ingenjörskontor och byggnadskontor skäligen att upptaga ett flera gånger förut väckt men ständigt afböjdt förslag att förlägga Arbetsinrättningen till landet. Kontoren framhöllo stadens egendom Löfsta såsom lämplig plats härför. De skäl, som af kontoren anfördes för inrättningens förflyttning till Löfsta, vederlades af styrelsen. Inom drätselnämndens 1:sta afdelning hade kort förut framställts ett annat förslag, nämligen att uppföra inrättningen å delar af kv. Båten och Tegelslagaren på Kungsholmen invid Allmänna försörjningsinrättningens tomt. Härigenom, sade afdelningen, skulle det af fattigvårdsnämnden såsom önskvärdt framhållna samarbetet mellan Arbetsinrättningen och Allmänna försörjningsinrättningen i största mån underlättas »och således den nya organisationen af de båda inrättningarna så fullständigt som möjligt genomföras, särskildt i fråga om åtskiljandet af de manliga och de kvinnliga hjonerna». Af kv. Båten hade flera år förut den norra delen, utgörande 8,600 kvm., blifvit afsatt till framtida hamnplats vid Kungsholms norra strand. Denna hamn borde bibehållas, hvarför återstående del af tomten skulle komma att omfatta omkring 26,000 kvm. Inrättningen skulle hysa minst 1,200 hjon. Totalkostnaden för byggnadsföretaget beräknades approximativt till 1,700,000 kr.

eller till 1,900,000 kr., om västra hälften af den blifvande hamnplatsen jämte motliggande del af gårdsplanet samtidigt skulle nedsprängas till den vid sidan af tomten framlöpande Inedalsgatans profil. Liksom drätselnämnden förordade äfven fattigvårdsnämnden inrättningens förläggande till kv. Båten, och beredningsutskottet hemställde om stadsfullmäktiges godkännande häraf. Till utskottets utlåtande var fogad en reservation med förordande af inrättningens förläggande till kv. Skarpskytten och Musköten inom Maria församling, hvarom förslag blifvit väckt under ärendets behandling inom utskottet. Vid öfverläggning den 5 november 1900 inom stadsfullmäktige voro meningarna rörande valet mellan de två ifrågasatta tomterna mycket delade. Frågan afgjordes genom dubbla voteringar, som utföllo så, att inrättningen förlades till kv. Skarpskytten och Musköten, hvarjämte 300,000 kr. anslogos till arbetenas påbörjande under loppet af det följande året. Fattigvårdsnämnden, som icke dessförinnan blifvit hörd angående den beslutade tomtens lämplighet, fick af stadsfullmäktige i uppdrag att snarast möjligt inkomma med plan och kostnadsförslag till uppförandet af den nya inrättningen. Nämnden remitterade ärendet till styrelsen, som för utredning af byggnadsföretaget utsåg tre delegerade — herrar Jos. Müller, G. Piehl och Axel N. Andersson — hvilka anmodade byggnadskontoret att uppgöra förslagsritningar till de ifrågavarande byggnaderna. Sedan ritningarna blifvit af delegerade granskade och kostnaderna så vidt möjligt reducerade, öfverlämnade delegerade sitt utlåtande till styrelsen, hvilken förordade förslaget hos fattigvårdsnämnden. Under tiden hade inom stadsfullmäktige blifvit väckt en motion i syfte att lämna nämnden i uppdrag »att jämte plan och kostnadsförslag till en sådan arbetsinrättning, som med fullmäktiges fattade beslut afsåges, jämväl inkomma med plan och kostnadsförslag till anordnande af en arbetsinrättning i kv. Skarpskytten afsedd att rymma högst 900 hjon samt en arbetsinrättning vid Löfsta för omkring 400 hjon». På skäl, som styrelsen för inrättningen anförde, afstyrkte nämnden motionen, hvilken äfven af stadsfullmäktige afslogs. Den af fattigvårdsnämnden godkända planen för en arbetsinrättning förlagd till kv. Skarpskytten och Musköten, beräknad för 1,425 hjon och en kostnad af 2,381,500 kr., förekom till slutlig behandling hos stadsfullmäktige den 12 februari 1902. Efter en längre och liflig öfverläggning bifölls beredningsutskottets hemställan, att med undantag för ångpanne- och maskinhusets elektriska ljusledning jämte maskineri och instrument, hvilka 1903 definitivt slopades, anslå, utöfver de redan anvisade 300,000 kr., en summa af 2,049,280 kr. med rätt för fattigvårdsnämnden att i förslaget göra de mindre ändringar, som vore nödiga eller lämpliga och kunde utföras med de anslagna medlen. Den lyckliga lösningen af denna för Arbetsinrättningens framtida utveckling högst viktiga fråga bör med allt skäl tillskrifvas det varma intresse, som fattigvårdsnämndens ordförande, doktor S. von Friesen, städe för saken ådagalade.

Med anledning af nämnda beslut uppdrog den 17 mars 1903 fattigvårdsnämnden åt särskilda byggnadskommittéer — ordföranden i Arbetsinrättningens styrelse, herr Jos. Müller, vice ordföranden, herr G. Piehl, och ledamoten i samma styrelse, herr Axel N. Andersson, samt byggnadschefen, herr O. Alrutz — att gå i författning om verkställandet af de för byggnadernas upp-

förande nödiga arbeten och därvid tillse, att arbetena, så vidt möjligt, utfördes på entreprenad.

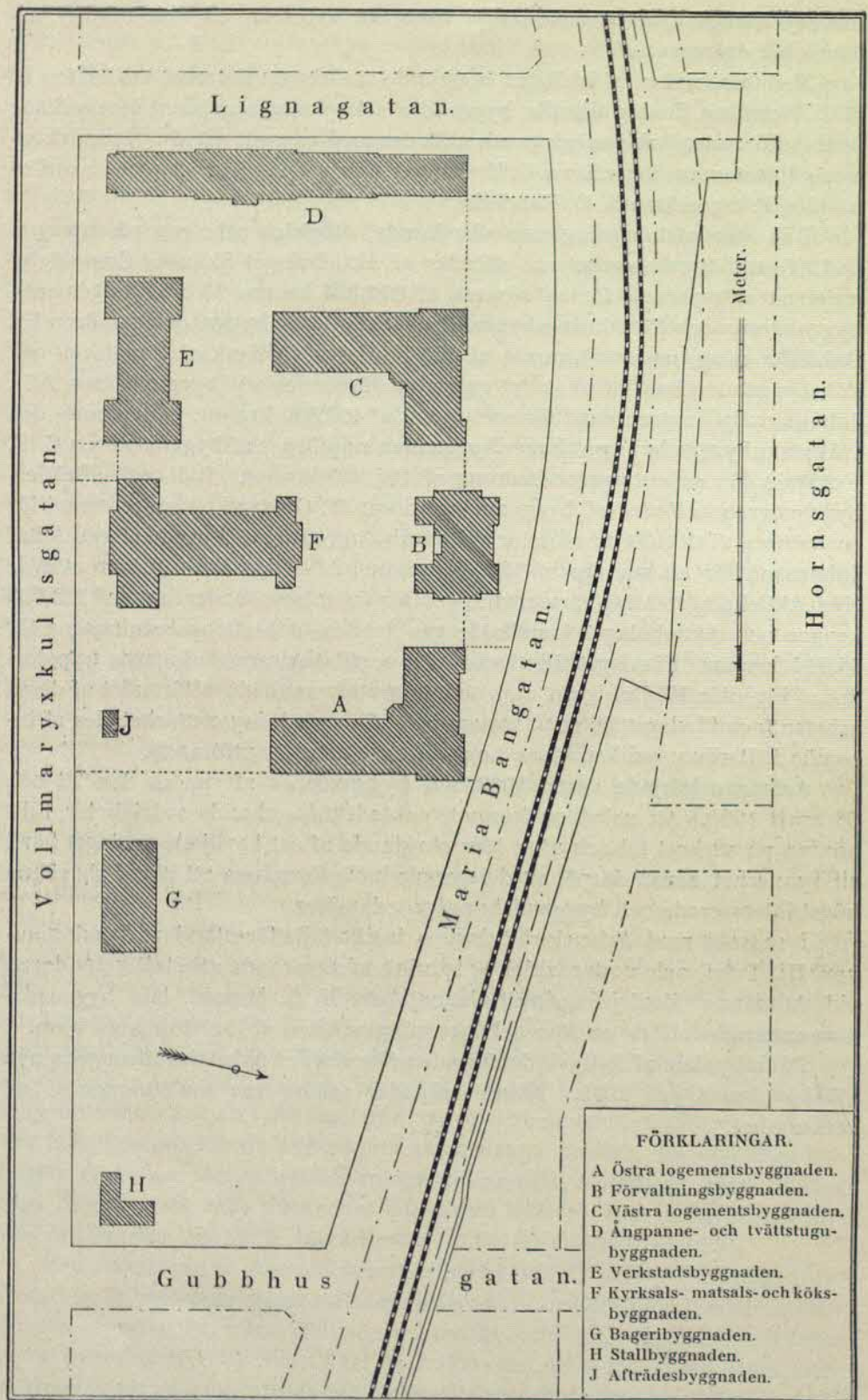
Med berömvärd skicklighet uppgjorde stadsbyggmästaren, arkitekten P. E. J. Werming, förslag till alla byggnader och planeringar samt öfvervakade deras utförande. Arbetsritningarna utfördes med osparadt nit af byggnadskontorets tjänsteman, ingenjören G. E. Olbers. Kontrollen på arbetsplatsen anförtröddes åt ingenjören S. O. Bandelin.

I så stor utsträckning som ske kunde, utbjödos arbetena på entreprenad. Grundläggningsarbetena utfördes af Aktiebolaget Skånska Cementgjuteriet på entreprenad för en summa af 372,374 kronor 93 öre. Logementsbyggnaderna och förvaltningsbyggnaden uppfördes af byggnadsingenjören Fr. Dahl för en entreprenadsumma af 873,200 kronor. Kyrksals-, matsals- och köksbyggnaden samt verkstadsbyggnaden lämnades till byggmästaren Alfr. Johansson på entreprenad för en summa af 407,800 kronor. Ångpanne- och tvättstugubyggnaden samt bageribyggnaden uppfördes af byggmästaren C. F. Frantzén för en entreprenadsumma af 165,800 kronor. Stall- och afträdesbyggnaderna utfördes af byggnadsingenjören T. Gustawi på entreprenad för en summa af 10,530 kronor, och stängslet uppsattes af byggmästaren Adolf Johansson för en summa af 17,330 kronor. Af öfriga leverantörer utförde Nya Aktiebolaget Atlas värmeledningen för en entreprenadsumma af 123,000 kronor och Aktiebolaget Installatör gas-, vatten- och aflöppsledningarna för 44,714 kronor. Förslaget till värme- och ventilationsanordningarna uppgjordes af ingenjör W. Dahlgren, som sedermera öfvervakade utförandet af dessa arbeten, och förslaget till gas-, vatten- och aflöppsledningar utarbetades af ingenjör J. Berlien, hvilken äfven kontrollerade arbetets utförande.

Arbetena började våren 1902 och byggnaderna afsynades den 22 och 25 april 1905. Att arbetena kunnat, oaktadt mångahanda svårigheter, fullbordas på så kort tid och utan öfverskridande af det beviljade anslaget har i all synnerhet berott därpå, att delegerade hade förmånen att bland sig räkna högst intresserade och byggnadskunnige ledamöter.

I samråd med Arbetsinrättningens insiktsfulle föreståndare, sysslomanen Hj. Petri, och under skicklig ledning af dåvarande arbetsföreståndaren vid Allmänna försörjningsinrättningen, herr N. G. Brusén, läto byggnadskommittéerna utföra en stor del inredningsarbeten af inrättningens hjon.

På inbjudan af fattigvårdsnämnden förevisades Arbetsinrättningens nya lokaler den 4 juli 1905. Några månader senare var inrättningen i full verksamhet.

Plan af Stockholms stads nya Arbetsinrättning 1905.

Beskrifning af Stockholms stads nya Arbetsinrättning.

Fasad af den nya Arbetsinrättningen.

Inrättningens läge.

Den nya inrättningen är uppförd i kvarteren Skarpskytten och Musköten jämte den mellan dessa kvarter belägna och till dem tillagda Varfsgatan, hvilka tillsammans upptaga en areal af 38,816 kvm. och begränsas af Wollmaryxkullsgatan i Söder, Lignagatan i Väster, Maria Bangatan i Norr och Gubbhusgatan i Öster.

Den af stadsfullmäktige godkända planen för inrättningen omfattar följande byggnader:

Östra logementsbyggnaden,
 Västra logementsbyggnaden,
 Förvaltningsbyggnaden,
 Kyrksals-, matsals- och köksbyggnaden,
 Verkstadsbyggnaden,
 Ångpanne- och tvättstugubyggnaden,
 Bageribyggnaden samt
 Stallbyggnaden, afträdesbyggnaden m. fl.

Byggnadernas grundläggning.

Grundläggningen för byggnaderna, hvilken till följd af markens dåliga och lösa beskaffenhet erbjudit åtskilliga svårigheter, är utförd så att betonpelare uppförts på berggrund och dessa sinsemellan förenats med betonhvalf. Vidare, för att hindra jordens inrasande i källrarna, hafva under nämnda hvalf gjutits tunna betolvägg, hvilka neddragits 10 cm. under resp. källargolf.

För att gifva grundmurarna erforderlig stabilitet och sammanhållning hafva ankarjärn inlagts genom pelare och hvalf. Vid verkstadsbyggnaden visade sig emellertid marken vara af vida lösare beskaffenhet än under de öfriga byggnaderna, i det att under det c:a 2 meter mäktiga lösa lerlagret låg ett 5 meter djupt lager af flytsand, som befanns så godt som omöjligt att genomschakta, hvadan pålning för densamma måste användas. Till pålar användes timmer af 20 cm:s toppdiameter, nedslagna med stark lutning utåt och samlade i knippen. På dessa pålknippen göts en betonbädd afsmalnande uppåt, till dess den öfvergick till pelare, hvarefter grunden utfördes på samma sätt som för de öfriga byggnaderna. Äfven under ångpanne- och tvättstugubyggnadens södra del måste samma förfaringssätt användas.

I ändamål att skydda mot fuktighet beströkos pelarna, hvalfven och omfattningsmurarna utvändigt med tunnflytande asfalt.

För värmeledningsrören från ångpannehuset till de olika byggnaderna ansågs nödvändigt att anlägga kulvertar, i hvilka äfven gas-, vatten- och afloppsledningsrör kunde dragas. Dessa kulvertar, som hafva en invändig bredd af 1,4 meter samt höjd af 2,1 meter, äro utförda af betong. Uti botten äro de stålslipade och försedda med en rännsten och med en försänkning för hufvudvattenledningen. Utvändigt äro de bestrukna med asfalt. För ventilation af kulvertarna äro här och hvar anbragta ventilationstrummor, utmynnande ofvan marken.

Samtidigt med grundläggningsarbetenas bedrivande måste till följd af de fastställda gatuprofilerna för de omgifvande gatorna ett vidsträckt utfyllningsarbete af tomten verkställas. Så är hela det för inrättningen afsedda området utfyllt till i medeltal 4 meters höjd. Till utfyllningen hafva fyllnadsämnen fritt framforslats, dels från schaktningsarbeten för de omgifvande gatorna och dels från nybyggnadsarbetena å Södermalm. Antalet lass, hvarterdera om en half kub.meter, hvilka under åren 1902—1905 förts till tomten jämte omgifvande gator, kan uppskattas till omkring $\frac{1}{2}$ million.